

INSTYTUCJONALNY WYMIAR PRAWA SPORTOWEGO

Od końca XX wieku sport, podobnie jak niektóre inne dziedziny życia społecznego i gospodarczego, przechodzi intensywny proces globalizacji, komercjalizacji i mediatyzacji. Skala, liczba i różnorodność imprez sportowych rangi światowej, krajowej i lokalnej nie mają historycznego precedensu. Taki stan rzeczy doprowadził do wykształcenia regulującej aktywność sportową złożonego porządku normatywnego na poziomie transnarodowym i krajowym, o zróżnicowanej genezie, mieszanym publiczno-prywatnym charakterze i w znacznej mierze autonomicznym względem autorytetu państwa i innych władz publicznych¹. Dla jego prawidłowego określenia celowe jest uprzednie wprowadzenie do rozważań dwóch podstawowych terminów, t.j. „systemu prawa” i „porządku prawnego”. Te zaś, choć są częstokroć traktowane jako pojęcia równoznaczne lub bliskoznaczne, to jednak mają różny zakres zastosowania.

Będąc jednym z instrumentów kontroli społecznej ludzkich zachowań, system prawa stanowi uporządkowany hierarchicznie i przedmiotowo zbiór norm generalno-konkretnych, adresowanych do bliżej nieokreślonych podmiotów i wywodzonych z nich zasad postępowania. W tym ujęciu ma on niewątpliwie charakter statyczno-dynamiczny. Zdaniem W. Langa, system prawa tworzą normy merytoryczne regulujące zachowania jednostek (formułujące nakazy lub uprawnienia), przepisy określające sposoby dokonywania czynności przez podmioty nie będące organami państwowymi, a także normy ustrojowe, kompetencyjne i proceduralne formułujące zasady działania

¹ T. Widłak (2015), *Wybrane uwagi na temat charakteru i statusu lex sportiva w przestrzeni prawnomiędzynarodowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 77(4): 81.

organów orzekających². Wskazane pojęcie odnosi się bądź do ogółu norm obowiązujących na określonym terytorium (danego kraju, wspólnoty, kultury prawnej itp.) bądź do przepisów zaliczanych do konkretnej dyscypliny prawa. W pierwszym znaczeniu można mówić przykładowo o systemie prawa polskiego, unijnego czy amerykańskiego, zaś w drugim o systemie prawa cywilnego, karnego czy sportowego.

Z kolei termin „porządek prawny” ma szersze znaczenie. Według W. Langga, oznacza on bowiem zarówno zbiór norm tworzących dany system prawa, jak i zestaw działań oraz realnych stosunków między ludźmi, wyróżnionych i uporządkowanych według określonych reguł systemu prawa. W skład tak rozumianego porządku prawnego wchodzi nie tylko przepisy generalno-abstrakcyjne, lecz również normy konkretno-indywidualne oraz wykładnia prawa, doktryna prawnicza i orzecznictwo sądowe³.

Wskazane pojęcia można odnosić odpowiednio do sfery sportu. Stąd też można posługiwać się terminami: system prawa sportowego oraz sportowy porządek prawny. W ramach ruchu sportowego operuje się zarazem szerszym pojęciem „porządek sportowy”, które obejmuje ogół wszelkich norm (nie tylko prawnych) oraz system instytucji regulujących wszelką aktywność sportową oraz działalność organizacyjną realizowaną w sferze sportu.

Fakt, iż tak rozumiany termin wykracza poza ramy prawa ma swoje implikacje. Jak podkreśla T. Widłak, w obrębie porządku sportowego funkcjonują różne systemy normatywne (nie tylko prawne, ale również np. etyczne czy obyczajowe), jak również nienormatywne regulatory zachowań, takie jak choćby silnie akcentowana historia sportu i starożytne oraz nowożytne tradycje ruchu olimpijskiego, będące fundamentem jego aksjologii⁴.

Instytucjonalizacja porządku sportowego

Pojęcie porządku sportowego, rozpatrywane tak w wymiarze krajowym, jak i ponadnarodowym, wiąże się niewątpliwie z postępującą od końca XIX wieku instytucjonalizacją działalności sportowej. Uprawiający konkretne dyscypliny sportu zawodnicy zaczęli wówczas zrzeszać się w kluby sportowe, stając się z kolei członkami regionalnych oraz krajowych związków sportowych, przystępujących następnie do międzynarodowych federacji

W. Lang (2008), *System prawa i porządek prawny*. W: O. Bogucki, S. Czepita [red.], *System prawny i porządek prawny*, Szczecin: 12.

³ Tamże: 13.

⁴ T. Widłak (2015), dz. cyt.: 83.

sportowych⁵. Te ostatnie, dysponując coraz większą władzą organizacyjną, zaczęły zarządzać całością danej dyscypliny sportu, wydając jednolite dla niej przepisy gry oraz tworzyć i przeprowadzać rozgrywki międzynarodowe. W ten sposób sukcesywnie zaczęły powstawać – właściwe dla każdej światowej federacji sportowej – porządki sportowe, kształtujące jej relacje do organizacji członkowskich, wzajemne stosunki między nimi, a później określające prawa i obowiązki zawodników oraz innych podmiotów działających w danej dyscyplinie sportu.

W drugiej połowie XX wieku istniejącym regułom i normom międzynarodowych organizacji sportowych zaczęto nadawać coraz wyraźniejszy walor jurydyczny (prawny), w tym także w ramach zyskującej na znaczeniu koncepcji pluralizmu prawnego⁶. Stanowi ona określoną alternatywę dla tradycyjnej zasady monizmu prawnego przyjmującej, że prawo może pochodzić jedynie od organów państwowych⁷. Jak podkreślił jednak R. David, nauki historyczne i socjologiczne oraz regulacje porównawcze przekonują, że prawo jest zjawiskiem bardziej rozległym i kompleksowym⁸. Choć zatem państwa posiadają monopol na organizację terytorialną swojej władzy i stosowanie przymusu, to jednak nie mają one – zdaniem F. Rigaux⁹ – monopolu na tworzenie i stosowanie norm prawnych. Uwzględniając bowiem współcześnie zwłaszcza działalność kościołów, transnarodowych organizacji pozarządowych czy międzynarodowych federacji sportowych, można formułować i bronić tezę, że nawet jeśli istnienie prawa mającego inne źródło pochodzenia, aniżeli wola państwa, jest fenomenem mogącym irytować prawników zapatrzonych tylko w pozytywizm prawny, to można opowiadać się, mimo wszystko, za istnieniem mnogości źródeł prawa.

W przeszłości ideę pluralizmu prawnego wiązano m.in. z poglądami L. Pospisila i jego badaniami dotyczącymi stowarzyszeń oraz tworzonego przez

⁵ W 1875 r. powstał Międzynarodowy Związek Wyścigów Jachtowych, w 1878 r. Międzynarodowy Klub Wyścigów Hippiicznych, a w 1881 r. została zawiązana Europejska Federacja Gimnastyki (która w 1921 r. stała się Międzynarodową Federacją Gimnastyki). Z kolei, w 1882 r. powstały międzynarodowe federacje wioślarstwa i łyżwiarstwa, zaś w 1904 r. utworzona została Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA).

⁶ F. de Ly (2000), *Emerging New Perspectives Regarding Lex Mercatoria in an Era of Increasing Globalisation*. W: K.P. Berger i in. [red.], *Festschrift für Otto Sandrock*, Heidelberg: 191-192.

Por. M. Pietrzak (1985), *Prawo kanoniczne a państwowy porządek prawny*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, 47(3): 2.

⁸ R. David (1987), *Le droit du commerce international*, Paris: 125-126

⁹ F. Rigaux (1977), *Droit public et droit privé dans les relations internationales*, Paris: 404

nie prawa obejmującego wyłącznie jego członków¹⁰. Zdaniem G. Gurvitcha, możliwe jest wyróżnienie ponad stu rozmaitych typów grup społecznych, pozostających ze sobą w określonych interakcjach, wobec czego należące do tych zrzeszeń (społeczności) jednostki podlegają w tym samym czasie rozmaitym typom prawa, co jest „podstawą pluralizmu jurydycznego” (jural pluralizm)¹¹. Jedną z tych grup jest państwo.

Mając powyższe na uwadze N. Mac Cormick przyjął, że położenie prawne jednostki może być wyznaczone jednocześnie przez więcej niż jeden instytucjonalny porządek normatywny, a konfliktu reguł do którego dochodzi w takiej sytuacji, nie sposób rozwiązać przy użyciu tylko pozytywistycznych metod prawniczych¹². Równie interesujące zapatrywanie w omawianym zakresie zaprezentował B. de Sousa Santos, twórca koncepcji „interlegalności” czy „porowatej legalności”. Autor wskazał, że prawo składa się współcześnie z wielu nakładających się na siebie obszarów, które można uporządkować za pomocą metafory mapy¹³. Zjawisko to wiąże się z selektywnym wycofywaniem się państwa, z poszczególnych obszarów swej tradycyjnej działalności, w tym z ograniczaniem jego działalności prawotwórczej. Tak opuszczoną przestrzeń zajmują spontanicznie powstające, niepaństwowe porządki prawne¹⁴.

Znaczenie koncepcji instytucjonalnych prawa dla rozwoju pluralizmu prawnego

Szersze rozbudowanie idei pluralizmu prawnego – wiążące się z dążeniem do osłabienia monizmu i pozytywizmu prawnego – nastąpiło wraz z rozwojem koncepcji instytucjonalnych prawa. Według G. Renard, instytucja jest połączeniem jednostek dla realizacji określonej idei i wspólnego dobra będących przedmiotem współpracy osób zainteresowanych ich osiągnięciem¹⁵. Jak podkreślił trafnie M. Hauriou, analizowana konstrukcja powinna być przy tym ograniczona do określonych organizacji społecznych, które osiągnęły

¹⁰ Por. L. Pospisil (1967), *Legal levels and multiplicity of legal systems in human societies*, „Journal of Conflict Resolution”, 11(2): 24.

¹¹ G. Gurvitch (1940), *Éléments de sociologie juridique*, Paris: 182 i n.

¹² N. Mac Cormick (1999), *Questioning sovereignty: Law, state and nation in the European commonwealth*, New York-Oxford: 103.

¹³ B. de Sousa Santos (1987), *Law: a map misreading: toward a postmodern conception of law*, „Journal of Law and Society”, 14(3): 279 i n.

¹⁴ B. de Sousa Santos (1987), dz. cyt.: 282.

¹⁵ G. Renard (1930), *La théorie de l'institution: essai d'ontologie juridique*, Paris: 257-259.

określony poziom rozwoju i perfekcji¹⁶ oraz prezentują w swoim działaniu stałość, kontynuację i stabilność¹⁷.

Istotnym wkładem teorii instytucjonalnej było pokazanie, że instytucja, tzn. każda stała organizacja społeczna produkuje nie tylko skutki społeczne, lecz także skutki prawne. Teza ta znalazła w szczególności odzwierciedlenie w poglądach znanego włoskiego prawnika Santi Romano, dla którego terminy prawo, instytucja i porządek prawny są synonimami, skoro prawo jest związane z każdym wyróżnionym bytem prawnym i ciałem społecznym, będącym posiadaczem określonego uprawnienia¹⁸. Zdaniem cytowanego autora, każde wyodrębnione ciało społeczne (w tym także instytucja sportowa) może tworzyć porządek prawny. Jego charakterystycznymi cechami są przysługująca danej organizacji moc prawna i wewnętrzne organy stosujące normy prawne, przykładowo w zakresie realizacji odpowiedzialności organizacyjnej czy dyscyplinarnej¹⁹.

Wyróżnienie pojęcia prawa transnarodowego

Przyjęcie stanowiska, iż różne organizacje społeczne i gospodarcze mogą tworzyć normy prawne, które są dla nich właściwe²⁰, skłoniło P.C. Jessupa do zaproponowania posługiwania się sformułowaniem „prawo transnarodowe” dla oznaczenia reguł pochodzących od tych podmiotów, a stosowanych do każdej sytuacji prawnej zawierającej element zagraniczny²¹. Odnoszono je m.in. do kontraktów cywilnoprawnych zawieranych przez państwa oraz do relacji prawnych między osobami fizycznymi i zrzeczeniami będącymi stronami stosunków międzynarodowych²².

Z uwagi na znaczenie nadawane prawu transnarodowemu określano je także mianem „trzeciego prawa”²³ – obok prawa państwowego

¹⁶ Tamże.

¹⁷ M. Hauriou (1925), *La Cité moderne et les transformations du droit*, Paris: 12.

¹⁸ S. Romano (1977), *L'ordinamento giuridico*, Florence: 29.

¹⁹ Tamże: 19.

²⁰ Por. Ch. Chaumont (1950), *Perspective d'une théorie du Service public à l'usage du droit international contemporain*. W: *La technique et les principes du droit public. Etudes en l'honneur de George Scelle*, Paris: 125.

²¹ P.C. Jessup (1956), *Transnational Law*, New Haven: 2 i n.

²² Por. P. Weil (1970), *Droit international public et droit administrative*. W: *Mélanges offerts à Monsieur le Doyen L. Trotabas*, Paris: 519.

²³ Tak np. B. Goldman (1993), *Nouvelles réflexions sur la lex mercatoria*, w: *Études de droit international en l'honneur de Pierre Lalive*, Bâle/ Francfort - sur - le - Main: 241-255.

i międzynarodowego – a ze względu na celowość dokładnego, instytucjonalnego sprecyzowania różnych postaci jego występowania w wielu sferach życia gospodarczego oraz społecznego zaczęto dla nich używać zyskujących szybko na znaczeniu terminów, takich jak *lex mercatoria*²⁴ czy *lex informatica*²⁵, bądź też mniej początkowo znanych pojęć, jak *lex electronica*²⁶ bądź *lex sportiva*²⁷.

Można przyjmować, iż wskazane postacie prawa transnarodowego stały się w pierwszym rzędzie pochodną zjawisk globalizacji oraz instytucjonalizacji i wiązały się z przekraczaniem poza granice wielu państw działalności gospodarczej, handlu lub usług, a tym samym przemieszczaniem się wartości niematerialnych, zachowań społecznych i odnoszących się do nich reguł. Charakteryzowały się one przy tym znacznym oddziaływaniem na porządki państwowe oraz systemy normatywne mniejszych grup, do których zalicza się także ruch sportowy. W jego ramach rozwój prawa transnarodowego stał się szczególnie widoczny.

Należy wszakże zauważyć, iż od lat 80. ubiegłego stulecia świat sportu – zaniepokojony wydaniem kilku wyroków sądów państwowych, korzystnych dla zawodników stosujących środki dopingujące²⁸ – zaczął nieśmiało upominać się o możliwość posiadania własnego prawa oraz sądownictwa – realizującego różne formy wewnętrznej odpowiedzialności – i tym samym odsunęcia, przynajmniej częściowo, przymusu pochodzącego od państwowej władzy sądowniczej. Taką koncepcję lansowano najczęściej w nawiązaniu do autonomii wywalczonej wcześniej przez międzynarodowy obrót gospodarczy w postaci *lex mercatoria*. Wspólnym mianownikiem wskazanych pojęć stała się funkcja orzecznicza, a realizujący ją arbitraż zaczął być traktowany jako najlepsza pozasądowa technika rozwiązywania sporów handlowych

²⁴ A. Kassis (1984), *Théorie générale des usages du commerce*, Paris: 550.

Por. J.R. Reidenberg (1998), *Lex Informatica: The Formulation of Information Policy Rules through Technology*, „Texas Law Review”, 76(3): 553-593.

²⁶ Por. V. Gautrais, G. Lefebvre, K. Benyerkhlef (1997), *Droit du commerce électronique et norms applicables, l'émergence d'une lex electronica*, „Revue de droit des affaires internationaux”, 5: 547.

J.M. Brohm (1992), *Sociologie politique du sport*, Nancy: 100; F. Latty (2005), *La lex sportiva – Recherche sur le droit transnational*, Nanterre: 37 i n.

²⁸ Po uwzględnieniu przez sąd w Columbus (stan Ohio) powództwa o odszkodowanie ukaranego za doping amerykańskiego lekkoatlety Harry'ego Butch Reynoldsa, zaś przez sąd londyński pozwu szwajcarskiej zawodniczki Sandry Gasser Międzynarodowa Federacja Lekkiej Atletyki – broniąc się przed egzekucją wydanych orzeczeń – postanowiła przenieść swoją siedzibę z Londynu do Monte Carlo. Por. A. Wach (2014), *Instytucjonalny i korporacyjny charakter sportowego sądownictwa polubownego*. W: K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek [red.], *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego*, Warszawa: 545-546.

i sportowych, pozostawiając stronom możliwość wyboru właściwego prawa anarodowego lub państwowego²⁹.

Niezależnie od powyższego, zakresem pojęcia *lex sportiva* zaczęto obejmować wszystkie reguły pochodzące od pozarządowych federacji sportowych (międzynarodowych i krajowych) mające na celu skodyfikowanie danej dyscypliny sportu, tak w sferze jej organizacji, jak i określenia przebiegu rozgrywek międzynarodowych³⁰. Tak rozumianą konstrukcją zaczęto również zamiennie określać mianem sportowego porządku prawnego.

Instytucjonalny wymiar *lex sportiva*

Jedną z podstawowych racji stworzenia *lex sportiva* (sportowego porządku prawnego) była chęć uchylenia możliwości stosowania różnych praw krajowych do oceny sporów sportowych z elementem zagranicznym i dążenie do wyróżnienia odrębnego, transnarodowego prawa korporacyjnego zdolnego do zarządzania, w ramach określonej autonomii, aktywnością sportową na płaszczyźnie światowej. Istotnym zagrożeniem dla realizacji *lex sportiva* jest niewątpliwie potencjalna możliwość wydawania rozbieżnych orzeczeń przez sądy krajowe, przykładowo przy ocenie realizacji różnych postaci odpowiedzialności dyscyplinarnej czy odpowiedzialności cywilnoprawnej w związku z rozwiązaniem kontraktu profesjonalnego lub sponsorskiego.

Aby zapobiec tej sytuacji ruch sportowy podjął skuteczne działania zmierzające do zsynchronizowania regulacji sportowych odnoszących się do różnych dyscyplin sportowych, czego najlepszym przykładem stało się przyjęcie w 2003 r. światowego kodeksu antydopingowego WADA³¹, który następnie został zaakceptowany bez zastrzeżeń – w drodze ratyfikacji – przez organy państwowe (rządowe). Wzmocnieniem tej regulacji stała się następnie przyjęta pod auspicjami UNESCO Światowa Konwencja Antydopingowa.

²⁹ Por. F. Latty (2003), *Les nouveaux modes de coopération dans le domaine le sport, révélateurs d'une "privatisations" du droit international?*. W: H. Gherari, S. Szurek [red.], *L'émergence de la société civile internationale. Vers la privatization du droit international?*, Paris: 248.

³⁰ L. Silance (1971), *La formation de la règle de droit dans le domaine sportif*. W: Ch. Perrelman [red.], *Les règles de droit*, Bruxelles: 296.

³¹ Światowa Agencja Antydopingowa (ang. *World Anti-Doping Agency*, w skrócie WADA) działa od 1999 r. jako fundacja prawa szwajcarskiego, koordynująca na płaszczyźnie międzynarodowej system zwalczania dopingu w sporcie. Por. M. Biliński (2018), *Doping w sporcie*. W: M. Leciak [red.], *Prawo sportowe*, Warszawa: 344 i n.

Instytucjonalną spójność unormowań sportowych i całego ruchu sportowego – a tym samym sportowego porządku prawnego (*lex sportiva*) – zabezpiecza współcześnie z jednej strony piramidalna struktura świata sportu, na szczycie której znajduje się MKOl, z drugiej zaś centralna rola Trybunału Arbitrażowego d.s. Sportu MKOl, z siedzibą w Lozannie (w skrócie: TAS). Tenże, nie będąc formalnie sądem najwyższym światowego sportu, faktycznie realizuje taką rolę i jest lepiej usytuowany, aniżeli działające w różnych krajach sądy arbitrażowe w dziedzinie handlu, bankowości czy transportu, co pozwala na zagwarantowanie bardziej przejrzystej interpretacji reguł sportowych odnoszących się do współzawodnictwa w różnych dyscyplinach sportu.

Z omawianego punktu widzenia można wobec tego przyjmować, że o ile np. arbitraż handlowy czy konsumencki charakteryzuje nadal rozproszenie, niejednolitość czy brak stałego powiązania stron z poszczególnymi sądami polubownymi, to instytucjonalna specyfika sportowego porządku prawnego (*lex sportiva*) i arbitrażu w sporach sportowych zakłada ich poddanie wcześniej wskazanemu sądowi polubownemu, w którym orzekają osoby z reguły zamkniętej listy arbitrów, zapewniające jednolite stosowanie reguł sportowych i podstawowych zasad *lex sportiva*³².

Stosunek konstrukcji *lex sportiva* do prawa sportowego

Analiza praktyki sportowych sądów polubownych wskazuje, iż arbitrzy prowadzą postępowania i załatwiają spory sportowe przy uwzględnieniu zarówno funkcji unifikacyjnej *lex sportiva* – niezbędnej dla prawidłowej organizacji i przeprowadzania rozgrywek sportowych – jak i określonego stopnia autonomii ruchu sportowego. Na etapie postępowania dowodowego i orzekania dokonują oni przy tym określonej selekcji reguł i zasad prawa sportowego, których represyjne lub prewencyjne zastosowanie w sferze orzeczniczej działalności sportowych trybunałów arbitrażowych ma sprzyjać uczciwemu i transparentnemu uprawianiu sportu³³. Niejednokrotnie stają zatem przed dylematem zastosowania bądź reguł (zasad) przynależnych do *lex sportiva* względnie objętych ramami państwowego prawa powszechnego. Tak jest

³² Por. H. Radke (2015), *Wyrok, który wstrząsnął sportem*, „Rzeczpospolita”, 11.02.2015: 16; A. Wach (2015), *Arbitraż sportowy*. W: A. Szumański [red.], *System prawa handlowego*, t. 8, Warszawa: 972.

³³ Por. J. Nafziger (2012), *The Principle of Fairness in the Lex Sportiva of CAS Awards and Beyond*. W: R. Siekman, J. Soek [red.], *Lex Sportiva: What is Sports Law?*, Hague: 55-56.

przykładowo w sprawach dopingowych, w których zasada *strict liability* (ang. odpowiedzialność obostrzona), niewymagająca udowodnienia winy zawodnika, w organizmie którego stwierdzono istnienie zabronionych środków farmakologicznych, wyłącza lub modyfikuje zastosowanie podstawowych zasad odpowiedzialności karnej lub cywilnej³⁴.

Niezależnie od określenia relacji między tymi zasadami, z instytucjonalnego punktu widzenia wyłania się problem właściwego określenia składników współczesnego prawa sportowego. Wyróżnienie konstrukcji *lex sportiva* (sportowego porządku prawnego) nie może wszakże prowadzić do deprecjacji państwowych reguł dotyczących sportu, zwłaszcza tych mających imperatywną postać. Jest bowiem kwestią bezsporną, że organy państwowe – dysponując nadrzędną władzą na terytorium każdego kraju – mogą tworzyć i określać ramy oraz formy prawne funkcjonowania krajowych podmiotów ruchu sportowego, które muszą je przyjąć, realizując pod kontrolą organów nadzorujących przysługujące im prawa i obowiązki. Przyznając wskazanym organizacjom konkretny zakres autonomii, państwo określa jej granice, które powinny uwzględniać treść unormowań międzynarodowych organizacji sportowych.

Równocześnie należy przyjmować, iż autonomia sportu jest zróżnicowana zarówno w czasie, jak i przestrzeni. Ma ona zazwyczaj mniejszy zakres w tych państwowych systemach prawnych, które posiadają szczególne unormowania (ustawy) dotyczące działalności sportowej. Na tym tle wyróżnia się szwajcarski kodeks cywilny, który zawiera liberalne i elastyczne rozwiązania odnoszące się do tworzenia stowarzyszeń, ich organizacji oraz rozwiązywania sporów sądowych lub arbitrażowych. To była niewątpliwie jedna z podstawowych racji, która sprawiła, że MKOl i liczne międzynarodowe federacje sportowe (jak np. FIFA, UEFA, UCI, FEI) ustanowiły swoją siedzibę w Szwajcarii, nie będąc w szczególności zobowiązanymi do rejestracji zmian statutowych w kantonalnych sądach cywilnych.

Państwowe reguły prawne dotyczące sportu

Wskazując na państwowe reguły prawne dotyczące sportu, jako na drugi, obok *lex sportiva*, składnik współczesnego prawa sportowego, należy dokonać istotnego uściślenia. Konieczne jest mianowicie zwrócenie uwagi na dualistyczną postać tej regulacji. Z jednej bowiem strony władze publiczne wydają reguły państwowe, normujące w bezpośredni i niekiedy specyficzny sposób różne

³⁴ Por. D. Husak (1995), *Varieties of Strict Liability*, „Canadian Journal of Law and Jurisprudence”, 8(2): 193.

aspekty organizacji i uprawiania sportu, z drugiej zaś działalność sportowa jest objęta ogólnymi unormowaniami prawa powszechnego, np. administracyjnego, karnego czy prawa pracy, mającymi przede wszystkim zastosowanie także w innych sferach życia społecznego. Przy obu wskazanych konstrukcjach wyłania się problem prymatu prawa państwowego lub sportowego (zasygnalizowany wyżej przy stosowaniu zasady *strict liability*), a także rozwiązywania ewentualnych kolizji przy istnieniu rozbieżnych unormowań.

Polska ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie zawiera relatywnie niewiele postanowień dotyczących bezpośrednio udziału sportowców w rywalizacji sportowej³⁵. Dotyczą one z jednej strony obowiązku uzyskania przez zawodnika orzeczenia lekarskiego o stanie zdrowia umożliwiającego bezpieczne uczestnictwo w tym współzawodnictwie (art. 37 ust. 1) oraz ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków zaistniałych w związku z uprawianiem sportu (art. 38), z drugiej zaś zawierają przepisy karne, które penalizują np. nieuczciwy udział sportowców w zakładach wzajemnych (art. 47) oraz ich zachowania korupcyjne (art. 48). Rygorystyczne reguły państwowe są także sformułowane w ustawie z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie³⁶. Mają one zróżnicowaną naturę, wiążącą się z szerokim określeniem tego niedozwolonego i wysoce nagannego zjawiska oraz różnymi etapami jego kontrolowania i sankcjonowania.

Niezależnie od powyższego, do oceny określonych aspektów stosunków sportowych mogą być stosowane w sposób subsydiarny np. normy prawa administracyjnego, karnego, cywilnego czy prawa pracy. Należą one do podstawowych, tradycyjnych gałęzi prawa i jak trzeba przyjmować, nie mogą one być zaliczane do innych, kompleksowych dziedzin, w tym także zyskujących dopiero współcześnie na znaczeniu. Stąd też za dyskusyjne należy uznać zapatrywanie, iż zakresem prawa sportowego należy również obejmować normy prawa powszechnego znajdujące zastosowanie w sporcie³⁷.

Można także przyjmować, iż istnieje trzeci, instytucjonalny składnik prawa sportowego. Obok *lex sportiva* i przepisów prawa państwowego, specjalnie stworzonych na potrzeby sportu, są nim postanowienia konwencji i innych aktów normatywnych ponadnarodowych organizacji międzyrządowych, takich zwłaszcza jak ONZ, Rada Europy czy Unia Europejska, dotyczące np. ochrony symbolu olimpijskiego, zwalczania apartheidu, dyskryminacji, dopingu farmakologicznego oraz korupcji czy ustawiania zawodów sportowych.

T.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1463 ze zm.

³⁶ Dz. U. z 2017 r., poz. 1051.

³⁷ Szerzej na ten temat H. Radke (2018), *Pojęcie prawa sportowego*. W: M. Leciak [red.], dz. cyt.: 235 i n.

Instytucjonalny wymiar współczesnego prawa sportowego

Tak ujmowane prawo sportowe wykazuje pewne szczególne cechy, odróżniające je od innych dziedzin prawa. Mają one zróżnicowaną, także instytucjonalną postać. Pierwszą, podstawową cechą prawa sportowego jest niejednorodny charakter źródeł prawa. Są nimi cytowane wyżej akty prawa międzynarodowego, w tym europejskiego, pochodzące od ponadnarodowych organizacji międzyrządowych, akty prawa krajowego, zwłaszcza rangi ustawowej oraz postanowienia federacyjne (*lex sportiva*), których moc prawna wynika w równej mierze z autonomii sportu, jak i z monopolistycznej pozycji międzynarodowych i krajowych federacji sportowych, będących autorami tych unormowań.

Drugą, paralelną, choć równie ważną cechą prawa sportowego jest dwutorowy charakter jego regulacji. Zakłada on współistnienie w ramach tej dziedziny prawa norm pochodzących od władz publicznych (krajowych i międzynarodowych) oraz od federacji sportowych mających prywatnoprawną naturę. Te ostatnie są upoważnione w pierwszej kolejności do regulowania przebiegu rywalizacji sportowej oraz zabezpieczenia ochrony interesów uczestników ruchu sportowego, w tym w zakresie zapobiegania i rozwiązywania ewentualnych sporów. W sytuacji jednak, gdy określony aspekt uprawiania sportu ma szczególne znaczenie dla państwa staje się on przedmiotem jego regulacji. Przepisy prawa krajowego uzyskują pierwszeństwo w sytuacji, gdy regulacje organizacji sportowych okazują się niewystarczające, nieefektywne bądź wątpliwe w stosowaniu i wobec tego powinny ustąpić pierwszeństwa normom państwowym lub być poddane kontroli sądów państwowych.

Trzecią cechą prawa sportowego jest jego międzynarodowy charakter. Wiąże się ona z postępującym sukcesywnie przesunięciem rywalizacji sportowej z poziomu lokalnego czy krajowego na płaszczyznę kontynentalną i ogólnoswiatową. Towarzyszy temu szereg nowych zjawisk (globalizacja zawodów, migracja uczestników ruchu sportowego, harmonizacja regulacji sportowych, państwowych i ponadnarodowych, mediatyzacja imprez sportowych itp.), które ze względu na swoją specyfikę wymagają ochrony prawnej. Pochodną tego zjawiska jest poddawanie ewentualnych sporów sportowych kognicji lozańskiego TAS, przy wyłączaniu ich z kompetencji krajowych sądów polubownych, co ze względu na koszty zagranicznej procedury arbitrażowej nie jest korzystnym rozwiązaniem.

Czwartą cechą charakterystyczną prawa sportowego jest wielość (sieć) interakcji zachodzących tak pomiędzy uczestnikami ruchu sportowego, odnoszącymi się do nich regulacjami, jak i wzajemne zależności pomiędzy tymi

unormowaniami, wywołujące rozległe skutki prawne. Dla przykładu wskazać można na postanowienia odnoszące się do organizacji i bezpieczeństwa imprez sportowych, adresowane do szerokiego katalogu podmiotów (organizatora imprezy, instytucji państwowych, służb ochrony państwa, zawodników, widzów itd.) i wywołujące szereg następstw na płaszczyźnie faktycznej oraz prawnej.

Piątą cechą charakterystyczną prawa sportowego jest jego przekrojowy charakter, którego szerokie ujęcie usprawiedliwia podejście interdyscyplinarne. Stąd też niezależnie od regulacji *stricte* sportowych, prawo sportowe korzysta z postanowień innych gałęzi prawa, takich jak prawo cywilne (np. ochrona dóbr osobistych jednostki), prawo karne (m.in. w sferze zastosowania kontratypu ryzyka sportowego wyłączającego odpowiedzialność prawną), prawo administracyjne (np. zezwolenia na pracę dla zagranicznych sportowców), prawo pracy (przykładowo w zakresie zatrudnienia niepełnoletnich sportowców), prawo ochrony konkurencji (w sferze swobody zmiany przynależności klubowej zawodnika) czy prawo mediów (np. odnośnie dostępu do transmisji z wielkich wydarzeń sportowych).